

Bureau Energieprojecten
Inspraakpunt Programma Energiehoofdstructuur II
Postbus 111
9200 AC Drachten

Verzenddatum
18 december 2025

Ons kenmerk
Ons kenmerk

Uw kenmerk
Uw kenmerk

Behandeld door
S. Eland

Onderwerp zienswijze op concept-NRD Programma Energie Hoofdstructuur II

Geachte lezer,

Met buitengewone interesse hebben wij kennisgenomen van de concept-Notitie Reikwijdte en Detailniveau Programma Energie Hoofdstructuur II (c-NRD). Graag maken wij gebruik van de mogelijkheid om hier een zienswijze op in te dienen.

Verwijzing naar onze eerdere reacties

Al in 2023 hebben wij reacties ingediend gedurende het proces van de totstandkoming van het Nationaal Plan Energiesysteem (NPE, zie [onze brief met datum 15-09-2023](#)) en het Programma Energie Hoofdstructuur (PEH I, zie [onze brief met datum 12-10-2023](#)). Graag verwijzen wij naar die eerdere reacties, omdat die op veel onderdelen nog steeds actueel zijn en daarmee relevantie hebben voor het proces van totstandkoming van het PEH II.

Ontwerptafel Powerport Moerdijk

Sinds 2023 voeren wij als Rijk en regio samen een intensief proces met de werktitel Ontwerptafel Powerport regio Moerdijk. In diverse Bestuurlijke Overleggen (BO), meest recentelijk in het BO Leefomgeving juni 2025 en BO Moerdijk december 2025, geven we met elkaar richting aan de integrale ruimtelijke, maatschappelijke, economische en energetische opgave, die in onze gemeente (en die van de buurgemeenten) speelt. Het NPE en het PEH I waren destijds één van de eerste aanleidingen om deze samenwerking aan te gaan. De enorme intensivering van het nationale energienet in specifiek onze gemeente Moerdijk, fungeert immers als vliegwiel voor een sterk toenemende lokale vraag naar allerlei andere sectorale ruimte-intensieve en milieubelastende activiteiten. Wij vragen u nadrukkelijk om de resultaten en de gemaakte afspraken van deze interbestuurlijke samenwerking goed te borgen in het PEH II. De c-NRD geeft nog weinig inzicht in hoe u dat gaat doen.

Ontbreken van werkelijk integrale afwegingen

De c-NRD beschrijft een groot aantal programma's en nationale agenda's die parallel aan het PEH worden opgesteld over allerlei thema's die ook een ruimtevraag met zich meebrengen. Zoals ook in onze bovengenoemde eerdere reacties aangegeven, geeft ook deze c-NRD nog weinig inzicht in waar de werkelijke integrale afweging over alle ruimtevragen plaats zal vinden. Wij vrezen dat op deze manier de integraliteit van de afweging verloren gaat en diverse programma's toch weer naar dezelfde locaties zullen kijken. Zoals dat ook gebeurde in de afgelopen jaren. De c-NRD beschrijft slechts dat effecten over en weer van de keuzes in de sectorale programma's ingebracht zal worden. Dat is al een pré, maar betekent onzes

inziens nog steeds niet dat onderbouwde afwegingen worden gemaakt, welke ontwikkeling het beste in welke omgeving kan landen. Wij vragen u daarom om concreet om in de NRD op te nemen hoe de geleerde lessen uit onder andere ons Ontwerptafelproces Powerport regio Moerdijk worden meegenomen naar het PEH II.

Verbreed de scope en breng met de regio's concreet de effecten in beeld

De scope van de c-NRD beperkt zich tot de onderdelen van het energiesysteem zelf. Wij hebben inmiddels met elkaar geleerd dat die scope te beperkt is en bovendien regelmatig sterk wordt onderschat. In het PEH I werd nog een ruimtevraag voor het nationale energiesysteem van 0 tot 170 hectare beschreven, die nodig zou zijn in Moerdijk. Wij hebben in het BO Leefomgeving van juni 2025 inmiddels met elkaar de conclusie getrokken dat dit een leidt tot een onafwendbare ruimtevraag van ca 450 hectare in Moerdijk. Deels is de ruimtevraag van de energie-infrastructuur fors toegenomen vanwege onderschattingen in het PEH I. Maar ook is het vanuit systeemperspectief onafwendbaar gebleken dat de ontwikkeling van een dergelijk energieknooppunt leidt tot additionele ruimtevragen van grote energieverbruikers zoals toekomstige circulaire en biobased industrie. Bovendien blijkt inmiddels uit de vragen die wij uit de markt krijgen, dat ook niet-industriële energie-intensieve bedrijvigheid op zoek gaat naar dergelijke locaties. Zoals bijvoorbeeld hyperscale datacenters.

Wij zijn dan ook van mening dat ook de te bedienen energievraag van dergelijke ruimtevrage energie-intensieve bedrijvigheid en industrie in de scope van het PEH II meegenomen zou moeten worden als onlosmakelijk onderdeel van het energiesysteem. Het systeem wordt immers aangelegd om die vragen te kunnen bedienen.

Een belangrijk leerpunt uit ons gezamenlijke Ontwerptafelproces is wat ons betreft bovendien dat bij het PEH I onvoldoende onderzocht is wat de effecten per regio zijn. Wij zijn daar als regiogemeenten destijds niet bij betrokken. Was dat wel gebeurd, dan hadden we veel eerder in het proces kunnen anticiperen op een beter onderzoek naar de effecten voor de regio. In feite voeren we met het Ontwerptafelproces nu ook een inhaalslag uit, naar hetgeen bij PEH I niet is onderzocht. Terwijl de individuele projecten ter realisatie van PEH I al lang gestart zijn. Daar hebben we met elkaar last van in de projecten. Niet alleen omdat hierdoor in al die projecten opnieuw een plan-MER gemaakt moet worden, maar ook omdat het hierdoor ontbreekt aan echt integrale afwegingen. Het is onze stellige verwachting dat bij een herhaling van dit planvormings- en onderzoeksproces voor PEH II er over een aantal jaar niet alleen in de regio Moerdijk, maar ook in vele andere gebieden in Nederland vergelijkbare complexe gebiedsprocessen nodig blijken te zijn.

Detailopmerkingen

- Figuur 1.1 geeft een onrealistisch beeld van Nederland. Dit figuur wekt de indruk dat er in West-Brabant geen ontwikkelingen zijn in het kader van de energiehoofdstructuur.
- Om te kunnen bepalen wat de impact is op ruimte, milieu en leefomgeving, moet vooraf duidelijk zijn welke randvoorwaarden in het onderzoek worden meegenomen. Bijvoorbeeld: wat is de geluidsproductie van een 380kV station? Wat zijn de contouren vanuit externe veiligheid? Hetzelfde geldt voor kerncentrales en vooral voor SMR's: welke richtlijnen voor effect van deze centrales op de omgeving worden gehanteerd en in hoeverre wordt de verwerking van de afvalstroom daarin meegewogen?
- De Nota ruimte benoemt de beoordeling van het aspect Water en bodem sturend als belangrijk. De c-NRD noemt deze beide aspecten niet als te beoordelen aspecten, terwijl ze naar onze mening wel belangrijk zijn om af te wegen voordat belangrijke onderdelen van het toekomstig energiesysteem in de laagst gelegen delen van ons land worden geplaatst. Wat zijn bijvoorbeeld de risico's van verzilting of stijging van

de zeespiegel? Daarnaast ontbreekt naar onze mening ook het aspect van nationale veiligheid. Welke aanvullende maatregelen zijn nodig bij de concentratie van onderdelen van het toekomstige energiesysteem vanuit de gedachte van defensie?

- In paragraaf 4.3.2 wordt differentiatie per onderzoeksronde beschreven. Bij deze beschrijving ontbreekt wat voor het aspect veiligheid (nationale veiligheid, maar ook externe veiligheid) onderzocht zal worden.
- De invulling van welke autonome ontwikkelingen worden meegenomen, wijkt af van de manier van werken bij de individuele projectprocedures. Daarin worden als autonome ontwikkelingen uitsluitend ontwikkelingen meegenomen, waarvoor de besluitvormingsprocedure is doorlopen. Het c-NRD stelt dat ook ontwikkelingen waarvan wordt verwacht dat deze procedure is doorlopen voor of parallel aan de besluitvorming van het PEH II, als autonome ontwikkeling worden meegenomen. Voor ons is niet duidelijk waarom verschillende uitgangspunten worden gebruikt.

Tot slot

Wij zien het PEH II als een belangrijke vervolgstap in het ontwikkelpad naar een klimaatneutraal nationaal energiesysteem. Onze gemeente speelt daarin een belangrijke rol. Daarin nemen wij zoals u weet ook onze verantwoordelijkheid. We vertrouwen er op dat onze vragen en aandachtspunten, en met name de lessen die we al met elkaar geleerd hebben in het proces van de Ontwerptafel Powerport regio Moerdijk, worden meegenomen in de totstandkoming van PEH II, zodat wij zowel het lokale als het hogere belang kunnen dienen. Graag blijven wij daarover constructief met uw ministerie in gesprek.

Met vriendelijke groet,

Roos Meilink

Directeur Gebiedsontwikkeling
Gemeente Moerdijk